

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Західноукраїнський національний університет

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Кафедра економіки, обліку та оподаткування

Зайченко Максим Вячеславович

**Напрямки оптимізації структури капіталу підприємства/
Directions for optimization of the capital structure of the enterprise**

Освітньо-професійна програма – Підприємництво та торгівля

Кваліфікаційна робота

**Виконав : студент групи
ПТ вnm-21
Зайченко М.В.**

Науковий керівник

**Кваліфікаційна робота допущено
до захисту**

_____ 20 __ р.

Завідувач кафедри

_____ **В.М. Пилявець**

ВІННИЦЯ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1.Економічна сутність капіталу підприємства та його структури	6
1.2. Фактори, що впливають на структуру капіталу підприємства.....	9
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ТОВ ТОВ «Літинський молочний завод».....	13
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Літинський молочний завод»	13
2.2. Аналіз формування структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод».....	18
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД».....	30
3.1. Напрями формування і оптимізації структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод».....	30
3.2.Напрямки формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства.....	36
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Капітал виступає ключовим елементом для формування активів, які забезпечують стабільне функціонування виробничих і збутових процесів підприємства. Якщо доступ до цього ресурсу обмежений, це може спричинити недостатню реалізацію потенціалу підприємства щодо отримання прибутку або навіть призвести до його фінансової неспроможності.

Особливе значення капіталу зумовлене постійною циркуляцією фінансових ресурсів та інших засобів, що мають економічну цінність і сприяють створенню доданої вартості. Цей процес передбачає надходження як власних, так і позикових коштів.

На тлі сучасної економічної нестабільності питання ефективного управління капіталом набуває ще більшої актуальності. Українська економіка демонструє дуже повільні темпи відновлення, що відображається на вартості фінансових ресурсів. Триваючі загрози, пов'язані з війною, негативно впливають на бізнес-очікування. Ставки за кредитами - як коротко-, так і довгостроковими - в середньому перевищують 20% річних, що значно ускладнює фінансову гнучкість підприємств через зростання боргового навантаження. У зв'язку з цим дослідження стратегій фінансування та оптимального використання залученого капіталу є надзвичайно важливим і своєчасним.

У сфері дослідження структури капіталу вагомий внесок зробили такі вчені, як Бровко Л.І., Варченко О.М., Ганін В., Загурський Д.О., Ізюмська В., Королькова Т.В., Кострубіцький Р.О., Лубкей Н.П., Макаренко Ю.П., Невдачина О.І., Поліщук Н.В., Філатова М., Фролов С.М., Шорох В.Д., Щербань О.Д., Юрченко А.А.

Метою наукової роботи є визначення напрямків вдосконалення структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» шляхом аналізу теоретичних основ та практичного стану капітального забезпечення.

Завдання дослідження охоплюють: розкриття економічного змісту капіталу та його внутрішньої будови; ідентифікацію ключових чинників, що формують

структуру капіталу; узагальнення методичних засад для аналізу та визначення оптимального співвідношення джерел капіталу; характеристику фінансово-господарської діяльності ТОВ «Літинський молочний завод»; проведення аналізу джерел надходження і напрямів використання фінансових ресурсів; оцінювання чинної структури капіталу; обґрунтування доцільності застосування показників вартості капіталу для пошуку оптимального його складу; визначення стратегічних напрямів зростання прибутковості при одночасному забезпеченні фінансової рівноваги підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та управління структурою капіталу на підприємстві.

Предметом дослідження виступають теоретичні положення та прикладні аспекти організації процесу управління структурою капіталу на підприємстві.

Інформаційне забезпечення дослідження ґрунтується на матеріалах фінансової та управлінської звітності ТОВ «Літинський молочний завод», а також на статистичних даних Національного банку України, зокрема щодо середніх ставок кредитування та інших параметрів фінансового ринку.

У процесі дослідження застосовано комплекс методів - як загальнонаукових, так і спеціалізованих. До загальнонаукових належать: аналіз причинно-наслідкових зв'язків, перехід від абстрактного мислення до конкретного, метод аналогій, структурно-функціональний підхід, класифікація тощо.

Серед емпіричних методів, використаних у роботі, варто виокремити: вертикальний аналіз, що дозволяє дослідити внутрішню будову капіталу підприємства; горизонтальний аналіз - для виявлення тенденцій зміни основних техніко-економічних показників; методуку відносних величин - у розрахунках рентабельності; метод абсолютних показників - для аналізу активів, джерел фінансування та інших ключових параметрів; а також метод прямого математичного розрахунку - у моделюванні майбутніх фінансових результатів підприємства з урахуванням впровадження запропонованих управлінських рішень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що було поглиблено трактування капіталу як категорії сукупної економічної вартості, яка належить

власнику та постійно змінює свою форму - від грошових ресурсів до основних засобів, товарно-матеріальних запасів, наданих послуг, готової продукції чи дебіторської заборгованості. За умови ефективного управління та якісної бізнес-моделі така трансформація супроводжується приростом вартості. Крім того, удосконалено підходи до оптимізації структури капіталу підприємства шляхом запровадження нових видів продукції та реалізації маркетингових заходів, зокрема промо-акцій, які раніше не застосовувалися на практиці.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості підвищити результативність процесів управління структурою капіталу підприємства. Запропоновані рекомендації щодо досягнення фінансових цілей за умови підтримання стабільного рівня фінансової стійкості планується впровадити в діяльність ТОВ «Літинський молочний завод».

Основні положення та результати роботи доповідались на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Актуальні питання розвитку науки, економіки та соціуму в умовах війни та повоєнного відновлення". ВННІЕ ЗУНУ (м.Вінниця).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність капіталу підприємства та його структури

Для ефективної діяльності будь-якого підприємства важливою умовою є наявність одного з ключових чинників - капіталу. Обмежене фінансування, дефіцит власних обігових коштів, нестабільність надходжень від реалізації продукції, низький рівень внутрішнього попиту, значний борговий тягар, а також труднощі з доступом до зовнішніх фінансових джерел стримують динаміку розвитку підприємств. Центральним поняттям у цій ситуації виступає капітал. Слово «капітал» (від лат. *capitalis*- головний) позначає накопичене багатство у вигляді грошей, цінних паперів або матеріальних активів, що можуть бути інвестовані з метою отримання прибутку. Капітал підприємства - це сукупність матеріальних, фінансових та інтелектуальних ресурсів, які спрямовуються на виробництво та надання послуг, а їх раціональне використання забезпечує досягнення стратегічних цілей і створення конкурентних переваг. Отже, при ширшому трактуванні фінансові ресурси можна розглядати як синонім капіталу. З погляду економіки, капітал організації являє собою сукупність активів, що використовуються у виробничому процесі для створення товарів або надання послуг.

Активи підприємства охоплюють не лише основні засоби, як-от обладнання чи будівлі, а й включають оборотні ресурси, що можуть бути залучені до різних напрямів господарської діяльності [42]. У межах корпоративних фінансів капітал трактується як сукупність фінансових засобів, що забезпечують фінансування бізнес-процесів. До його складу можуть входити як позикові ресурси (зокрема банківські кредити), так і власний капітал (наприклад, емісія акцій). Система фінансування, яку формує підприємство, позначається як структура капіталу, і вибір оптимального її варіанту має стратегічне значення, оскільки прямо впливає на рівень ризику та загальну вартість залученого капіталу. В управлінському контексті капітал виступає як стратегічний ресурс, ефективне використання якого передбачає

ухвалення рішень щодо інвестиційного спрямування. Керівництво компанії аналізує можливості розміщення капіталу у найбільш перспективні напрями - це може бути розробка нового продукту, вихід на інші ринки чи стратегічне поглинання. Як економічна категорія, капітал вирізняється комплексною природою, відіграючи важливу роль у процесах створення, розподілу та накопичення вартості. Однією з основних ознак капіталу є його здатність зберігати вартість, що дозволяє використовувати його повторно впродовж тривалого часу у виробничих циклах.

На відміну від ресурсів, які споживаються одразу, капітал має тривалий життєвий цикл і залучається у багаторазових виробничих процесах. Окрім цього, попит на капітал є похідним: його цінність визначається ефективністю у створенні товарів та послуг. Так, вартість виробничого обладнання безпосередньо залежить від ринкового попиту на продукцію, яку воно виготовляє.

Куц Л.Л., відмічає, що капітал виконує подвійну функцію: він є як наслідком попереднього накопичення ресурсів, так і базою для подальшого виробництва. По суті, це форма відкладеного споживання, коли наявні ресурси не використовуються негайно, а спрямовуються на забезпечення майбутніх грошових надходжень. Така подвійність акцентує часову характеристику капіталу, що виникає на стику минулих інвестицій і майбутніх економічних вигод. При цьому капітал схильний до зносу - як фізичного, що пов'язаний з експлуатаційним старінням, так і морального, який проявляється у втраті актуальності через появу технологічно досконаліших рішень. Значну роль у зростанні капіталу відіграє ефективність обраної компанією бізнес-моделі. За умови раціонального використання капітальних ресурсів і результативного функціонування підприємства, дохідність капіталу зазвичай перевищує витрати на його залучення. Це означає, що за кожного нового фінансового циклу при наявності ефективної стратегії управління підприємство має змогу не лише зберегти, а й збільшити свою капітальну базу за рахунок прибутку, що не розподіляється, та його подальшої реінвестиції [7].

Розглядаючи типологію джерел капіталу, зазвичай проводять поділ на власні та позикові ресурси. Власний капітал трактується як сукупність спеціально сформованих резервів і фондів, що призначені для підтримки фінансової стійкості

підприємства, компенсації можливих збитків і залишаються в його розпорядженні протягом усього періоду діяльності.

Виділяють такі елементи (Рис. 1.1).

Рис.1.1 Структура власного капіталу підприємства

Джерело: складено автором на основі [22]

Оніщенко І.І., дотримується думки, що до складу власних фінансових ресурсів входять кошти, що були вкладені на старті діяльності підприємства, накопичені резерви та інші види внесків. Важливою рисою власного капіталу є його постійна присутність у структурі фінансування, а також те, що за його використання підприємство не несе витрат у вигляді фіксованих платежів. Разом з тим, компанія має можливість залучати зовнішнє фінансування у формі позикового капіталу як на короткий, так і на тривалий термін. У фінансовій звітності це класифікується залежно від строків: якщо зобов'язання перевищують один рік - це довгострокові зобов'язання, якщо менше - короткострокові. Зовнішні джерела

можуть охоплювати традиційні банківські кредити, позики від інших компаній чи фінансових організацій, державні субсидії, лізингові угоди, податкові відстрочки, товарні кредити тощо (рис. 1.2). У випадку внутрішніх джерел мова йде про заборгованість перед постачальниками через затримку платежів, а також про ухилення від виконання кредитних зобов'язань перед банками, що виникли раніше [39].

Рис.1.2 Структура позикового капіталу підприємства

Джерело: складено автором на основі [39]

Що стосується можливих напрямів інвестування капіталу, їх традиційно поділяють на основний і оборотний. Фінансові ресурси підприємства можуть бути спрямовані на закупівлю сировини й матеріалів, виплату заробітної плати працівникам, придбання основних засобів, таких як техніка чи транспорт. Крім того, капітал може бути інвестований у фінансові інструменти фондового ринку з метою отримання пасивного прибутку або ж використаний у інших сферах діяльності, що сприятимуть реалізації стратегічних цілей компанії (рис. 1.3).

Рис.1.3. Структура капіталу підприємства за напрямком його розподілу

Джерело: складено автором на основі [5]

Отже, капітал означає категорію сукупної цінності, якою володіє власник, і яка постійно трансформується, наприклад з грошових коштів у основні засоби, матеріальні запаси та отримані послуги, готову продукцію і дебіторську заборгованість з приростом у вартості у кінцевому підсумку у випадку якісної бізнес-моделі.

1.2. Фактори, що впливають на структуру капіталу підприємства

Різноманітність джерел надходження капіталу та специфіка умов його формування зумовлюють необхідність здійснення порівняльного аналізу ефективності залучених підприємством фінансових ресурсів. Одним із підходів до такої оцінки є визначення вартості капіталу за окремими його складовими. Оцінювання капіталу супроводжується рядом важливих аспектів. По-перше, залучення нового фінансування неминуче призводить до зростання початкових грошових витрат підприємства, що пов'язано з необхідністю сплати процентів за користування позикою та з поступовим поверненням основної суми боргу. Окрім

того, це створює ризики, пов'язані з коливанням процентних ставок і рівнем кредитного ризику. По-друге, величина вартості позикових коштів безпосередньо залежить від оцінки платоспроможності позичальника: чим вищий кредитний рейтинг компанії в очах кредитора, тим вигідніші умови фінансування вона отримує - тобто нижча процентна ставка. По-третє, витрати на обслуговування боргу (зокрема, виплати за кредитами) впливають на фінансові результати підприємства, оскільки їх включають до складу витрат, що зменшує об'єкт оподаткування та, відповідно, розмір податку на прибуток.

Прокопенко О.В. відмічає, що залучення фінансування шляхом випуску облігацій надає підприємству низку переваг. Зокрема, розміщення облігацій не призводить до втрати контролю над управлінням компанією, як це часто трапляється у випадку випуску акцій. Крім того, облігаційне фінансування зазвичай супроводжується нижчими витратами на обслуговування порівняно з банківськими кредитами чи виплатами дивідендів акціонерам. Ще однією перевагою є ширше коло потенційних інвесторів, оскільки забезпечення облігацій активами підприємства знижує інвестиційний ризик [21].

Проте емісія облігацій має і свої недоліки. По-перше, процес її реалізації супроводжується значними додатковими витратами для емітента. По-друге, у разі зниження загального рівня ринкових ставок після випуску облігацій привабливість вже емітованих цінних паперів може зменшитися, що погіршить фінансові позиції компанії на ринку. Водночас внутрішня кредиторська заборгованість, яка формується в результаті відстрочки платежів постачальникам, вважається умовно безкоштовним джерелом фінансування. Формально вона наближається до власного капіталу, проте її надмірне накопичення може негативно впливати на вартість підприємства, обсяги виробництва та загальний прибуток.

З урахуванням індивідуальних ставок за окремими складовими позикового капіталу та їхньої питомої ваги в загальному обсязі залучених коштів обчислюється середньозважена вартість боргового фінансування.

На думку Буряка І.І., розрахунок вартості фінансового лізингу базується на визначенні ставки лізингових виплат. При оцінюванні цієї сучасної форми

фінансового кредитування підприємству важливо враховувати, що вартість лізингового фінансування не повинна перевищувати альтернативну вартість банківської позики. Водночас ефективне застосування лізингу має супроводжуватись прагненням до зниження його загальної вартості. Використання різноманітних джерел позикового фінансування - таких як банківські кредити, заборгованість перед контрагентами, інвестиції працівників, орендні платежі тощо - є звичною складовою господарської діяльності підприємства [22].

Практичний досвід свідчить, що залучений капітал часто використовується з вищою ефективністю, ніж власний. Це зумовлено тим, що підприємства, відповідаючи перед кредиторами за виконання боргових зобов'язань у встановлені терміни, підвищують дисципліну та контроль за фінансовими потоками. Використання короткострокових банківських кредитів у розумних обсягах дозволяє оперативно покривати тимчасову потребу в оборотному капіталі, що сприяє зростанню ефективності фінансової діяльності. Проте надмірне і необґрунтоване залучення позикових ресурсів може мати зворотний ефект - погіршити фінансовий стан підприємства, підвищити ризик неплатоспроможності та зменшити фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

У міжнародній господарській практиці не існує універсального підходу до визначення оптимального співвідношення між власним і залученим капіталом. Водночас, на формування ефективної структури капіталу впливають численні зовнішні й внутрішні чинники, які дозволяють підприємству адаптувати фінансову модель до конкретних умов задля досягнення максимальної ефективності використання ресурсів.

Дем'яненко С.І. дотримується думки, що серед основних зовнішніх факторів зазвичай виокремлюють: специфіку галузі, яка формує характер активів підприємства та рівень їх ліквідності; інтенсивність ділової активності: скорочення тривалості операційного циклу розширює можливості для залучення зовнішнього фінансування; етап розвитку підприємства: на початковій стадії життєвого циклу, за наявності конкурентного продукту, компанія може орієнтуватися переважно на позикові кошти, тоді як у фазі зрілості більш доцільним є акцент на власні

фінансові ресурси; ситуація на товарному та фінансовому ринках: стабільна ринкова кон'юнктура сприяє безпечному використанню кредитного капіталу, натомість за нестабільності обсяги продажу скорочуються, що знижує доцільність активного залучення боргових зобов'язань; високий рівень прибутковості підприємства, що дозволяє фінансувати діяльність за рахунок накопиченого прибутку, зменшуючи залежність від зовнішнього кредитування через капіталізацію доходів [36].

Серед ключових зовнішніх факторів, що впливають на формування залученого фінансування підприємств, слід відзначити: стан фінансового ринку - доступність кредитних ресурсів, рівень банківських ставок, готовність інвесторів вкладати в агропромисловий сектор; державне регулювання та фіскальна політика - податкове навантаження, державні програми підтримки АПК, обмеження щодо залучення іноземного капіталу; макроекономічна ситуація - інфляція, курс національної валюти, політична стабільність та наслідки воєнного стану впливають на інвестиційну привабливість і ризики; кон'юнктура ринку - зміни попиту на молочну продукцію, рівень конкуренції та цінова політика - усе це впливає на фінансові результати та можливості капіталізації прибутків.

У випадках, коли структура капіталу підприємства погіршується, що негативно позначається на його фінансовій стабільності, постає необхідність аналізу дефіциту фінансових ресурсів та виявлення недоліків у їх формуванні та використанні. У ринкових умовах функціонування підприємств - незалежно від форми власності, організаційно-правового устрою чи галузевої належності - обсяг і структура фінансових ресурсів виступають критичними факторами для забезпечення безперервності та ефективності діяльності.

Отже, при аналізі умов формування фінансових ресурсів на глобальному ринку капіталу доцільно класифікувати впливові чинники на зовнішні та внутрішні. До таких чинників належать: форма власності підприємства, його організаційно-правова модель, рівень кредитоспроможності, належність до певної галузі, особливості податкового середовища, величина відсоткових ставок за позиками.

РОЗДІЛ II ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Літинський молочний завод»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Літинський молочний завод» розпочало функціонування у 1943 році. Воно розташоване в смт Літин, що у Вінницькому районі Вінницької області. Основна діяльність підприємства охоплює переробку сировини, виробництво, господарські операції та підприємництво. Завод був заснований із метою задоволення потреб юридичних і фізичних осіб у молочній продукції, товарах і послугах, а також для отримання прибутку й реалізації соціально-економічних інтересів колективу й засновників. Реєстраційний код за ЄДРПОУ - 00424444.

До основних напрямів діяльності підприємства належать: переробка молочної сировини, виготовлення сиру та вершкового масла, роздрібна торгівля продуктами харчування, напоями й тютюновими виробами в універсальних торгових точках, а також надання в оренду різноманітного обладнання, зокрема сільськогосподарської техніки, вантажного та легкового транспорту. Крім того, підприємство здійснює операції з оренди та управління нерухомим майном, проводить операції з купівлі-продажу власної нерухомості, обслуговує наземний транспорт, забезпечує вантажні перевезення, здійснює торгівлю з рук та на ринках як продовольчими, так і непродовольчими товарами. Додатково завод займається виробництвом макаронних виробів, морозива, маргарину й інших харчових жирів. Місія компанії полягає у виготовленні та постачанні високоякісної молочної продукції, що повністю відповідає вимогам діючих стандартів і нормативів.

Асортимент продукції підприємства охоплює широкий спектр молочних товарів: тверді та напівтверді сири, плавлені й солодкі плавлені вироби, розсільні та молоковмісні сирні продукти, а також плавлене масло, питне молоко, кисломолочну та суху молочну продукцію. Контроль якості на кожному етапі забезпечується

власною лабораторією підприємства. Надійність та якість сировини гарантує власне фермерське господарство, де утримується близько 2200 голів великої рогатої худоби. Для підвищення продуктивності використовуються голштинські породи, а доїння виконується за допомогою сучасного обладнання з функціями дезінфекції та миттєвого охолодження молока.

Високий стандарт якості продукції торгової марки «Білозгар» і потужна маркетингова підтримка забезпечують їй конкурентні переваги на українському ринку. Компанія має повний пакет дозвільних документів і сертифікатів для офіційної діяльності на території України.

Нині, активно розвивається дистрибуційна мережа підприємства, що охоплює такі міста, як Київ, Львів, Харків та інші. Паралельно з цим розширюється й мережа фірмових торгових точок як у межах Вінницької області, так і поза її межами. Продукція заводу успішно експортується до таких країн, як Молдова, Пакистан, Ємен, Алжир, Сирія, Єгипет, Бангладеш, В'єтнам, Мавританія та Філіппіни. Торгова марка «Білозгар» постійно вдосконалює асортимент, впроваджуючи нові смачні та натуральні продукти. Сьогодні підприємство входить до числа провідних виробників молочної продукції в Україні, маючи потужності для переробки до 300 тонн молока на добу.

Майно підприємства включає як основні засоби, так і оборотні активи, а також інші матеріальні цінності, які відображено у бухгалтерському балансі товариства. Розміри підприємства та його структурних одиниць мають вирішальне значення для забезпечення ефективного й раціонального виробничого процесу. Для досягнення високої продуктивності необхідно, щоб масштаби підприємства відповідали оптимальним параметрам, які враховують специфіку виробництва. Під оптимальними розмірами розуміють такі, що за однакових умов сприяють максимізації результатів господарської та фінансової діяльності. У таблиці 2.1 представлено ключові показники, що визначають масштаб підприємства, зокрема обсяг виручки від реалізованої продукції, наявність трудових ресурсів, величину основних та оборотних фондів, а також площу, яку займає підприємство[11].

Таблиця 2.1.

Аналіз показників розміру ТОВ «Літинський молочний завод», 2022-2024 рр.

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р. (+/-)
	2022	2023	2024	
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	586798,0	551635,0	535573,0	-51225,0
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	110435	112198	116860,5	6425,5
Площа підприємства, м	9,8	9,8	9,8	-
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	334	245	145	-189
Активи, тис. грн.	292281,0	322939,0	424335,0	126506,0
Власний капітал, тис.грн.	213113,0	234035,0	305230,0	92117,0

Згідно з даними таблиці 2.1, у динаміці спостерігається зниження обсягу доходів підприємства: у 2024 році виручка склала 535573,0 тис. грн, що на 51225,0 тис. грн. менше порівняно з 2022 р., коли цей показник становив 586798,0 тис. грн.

Водночас загальна вартість активів підприємства, включаючи основні та оборотні засоби, зросла на 6425,5 тис. грн. Це зростання зумовлене оновленням технологічного обладнання, а також збільшенням потреби у сировині та матеріалах, що свідчить про позитивні зміни в напрямку модернізації матеріально-технічної бази.

Разом з тим, відзначається скорочення штату працівників - у 2024 році кількість персоналу зменшилася на 189 осіб порівняно з 2022 роком, що вказує на зменшення кількості робочих місць. Площа підприємства залишилась незмінною і становить 9,8 га. Для глибшого розуміння ефективності використання основних фондів доцільно дослідити їх структуру. Під структурою основних засобів мається на увазі розподіл їх елементів за частками у загальній вартості. Аналіз таблиці 2.2 демонструє домінування активної частини основних фондів - у 2024 році вона становила 79,3 %, що є сприятливою тенденцією для будь-якого виробничого підприємства. Пасивна частина у цей же період займала лише 20,7 %. Важливо відзначити, що частка активної складової має тенденцію до зростання, у той час як питома вага пасивної частини поступово знижується.

Таблиця 2.2

Склад і структура основних фондів основного виду діяльності ТОВ
«Літинський молочний завод», 2024 р.

Групи основних засобів	2024 р.	
	Тис. грн.	%
Будівлі, споруди та передавальні пристрої з них:	24585,4	20,7
Машини та обладнання	73518,6	61,9
Транспортні засоби	15559	13,1
Інструменти, прилади, інвентар	1069	0,9
Малоцінні необоротні матеріальні активи	3088	2,6
Інші основні засоби	950	0,8
Разом	118770	100

На підприємстві відбувається технічне переозброєнню активної частини основних фондів.

Таблиця 2.3

Рух основних фондів у ТОВ «Літинський молочний завод»

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р.(+/-)
	2022	2023	2024	
Всього основних фондів на початок року	111425	109445	114951	3526
Надійшло у звітному році основних фондів, тис. грн.	3117,0	5882,0	4927,0	1810
Вибуло у звітному році основних фондів, тис. грн.	5097	376	1108	-3989
Всього основних фондів на кінець року, тис. грн.	109445	114951	118770	9325
Знос, тис. грн.	6647,9	14739,0	17446,0	10798,1
Коефіцієнт відновлення основних фондів, %	11,9	11,6	12,3	0,4 п.
Коефіцієнт вибуття основних фондів, %	0,6	1,7	4,4	3,8 п.
Коефіцієнт зносу, %	25,3	50,4	54,7	29,4 п.

Для більш детальної характеристики основних фондів розрахуємо коефіцієнти їх відновлення та вибуття:

К відновлення = ОФ надійшли : ОФ на кінець року

К вибуття = ОФ вибули : ОФ на початок року

Як свідчать дані таблиці 2.3, спостерігається зростання коефіцієнтів оновлення та вибуття основних засобів на 0,4 та 3,8 процентних пункти відповідно. Це вказує на те, що на підприємстві відбуваються процеси оновлення матеріально-технічної

бази. Водночас зростання цих коефіцієнтів супроводжується нестачею фінансових ресурсів, необхідних для повноцінного оновлення основних засобів. Про це свідчить також зростання коефіцієнта зносу, який у 2024 році сягнув 54,7 %, що на 29,4 пункти перевищує аналогічний показник 2022 року. Така динаміка вказує на значну зношеність частини обладнання, яке потребує модернізації та заміни на сучасніші й енергоефективніші зразки. Для підтримання належного технічного рівня виробництва важливо активніше оновлювати саме продуктивну (активну) частину основних фондів. Слід зауважити, що рівень оснащеності підприємства основними засобами не дає повного уявлення про їх ефективність у виробничому процесі. Саме результативність використання основних фондів має ключове значення для загальної ефективності діяльності підприємства. Показники, що характеризують забезпеченість та результативність використання основних засобів у ТОВ «Літинський молочний завод», наведено в таблиці 2.4.

З аналізу таблиці 2.4 можна зробити висновок, що забезпеченість підприємства основними фондами демонструє позитивну динаміку: зокрема, фондоозброєність збільшилася на 15,8 тис. грн. (на 30,8 %), а фондозабезпеченість - на 587,5 тис. грн. (на 23,2 %). Водночас ефективність використання основних засобів у досліджуваному періоді має тенденцію до зниження, що підтверджується зменшенням показника фондівіддачі. У 2024 році він знизився на 1,0 % за доходом від реалізації порівняно з 2022 роком, хоча за прибутком фондівіддача зросла на 14,3 %. Для покращення цього показника доцільно інтенсивніше використовувати наявні технічні ресурси та задіяти резерви обладнання, транспорту та інших виробничих засобів.

Показник норми прибутку свідчить про те, скільки прибутку припадає на кожну грошову одиницю вартості основних виробничих фондів. У 2024 році він знизився до рівня 7,7 %, що означає - кожна гривня, вкладена у виробничі фонди, принесла лише 7,7 копійок прибутку. Така динаміка вказує на необхідність підвищення рентабельності використання основних засобів.

Таблиця 2.4

Ефективність використання основних фондів в ТОВ «Літинський молочний завод»,
2022-2024 рр.

Показники	Роки			2024 р. від 2022, (+/-)
	2022	2023	2024	
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	110435	112198	116860,5	6425,5
Площа підприємства, м ²	9,8	9,8	9,8	-
Середньорічна чисельність працівників, чол.	334	245	145	-189
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	586798,0	551635,0	535573,0	-51225,0
Чистий прибуток (тис.грн.), тис. грн.	45963,0	20922,0	27825,0	-21862,0
Фондоозброєність, тис. грн./ чол.	330,6	458,0	805,9	475,3
Фондозабезпеченість, тис.грн./м	11268,9	11448,8	11924,5	655,6
Фондовіддача, грн.:				
- по доходу від реалізації	5,31	4,92	4,58	-0,73
- по прибутку	0,42	0,19	0,24	-0,18
Фондомісткість, грн.:				
- по доходу від реалізації	0,19	0,20	0,22	0,03
- по прибутку	2,40	5,36	4,20	1,8
Норма прибутку, %	8,4	-0,7	7,7	-0,7

Середньорічна вартість основних виробничих фондів підприємства протягом 2022-2024 рр. стабільно зростала: з 110435 тис. грн. у 2022 р. до 112198 тис. грн. у 2023 р. та 116860,5 тис.грн. у 2024 р. Щорічний приріст становив 2,8-3,0 млн. грн, або 10-12 %, що свідчить про модернізацію виробничих потужностей та активну інвестиційну політику. Така динаміка зазвичай характеризує оновлення техніки, розширення виробництва та посилення конкурентоспроможності, хоча водночас збільшує амортизаційні витрати та потребу в додатковому фінансуванні.

Середньорічна чисельність працівників протягом 2022-2024 рр. стрімко скорочувалася: з 334 осіб у 2022 р. до 245 у 2023 р. та лише 145 у 2024 р. Загальне зменшення становить понад 56 %, що свідчить про суттєву оптимізацію персоналу, автоматизацію процесів або скорочення обсягів діяльності. Така тенденція може позитивно впливати на витрати підприємства, однак водночас створює ризики кадрового дефіциту, падіння продуктивності та перевантаження наявного персоналу.

Чистий дохід від реалізації продукції підприємства впродовж 2022-2024 рр. демонструє негативну динаміку: у 2023 р. він знизився з 586798 тис. грн. до 551635 тис. грн. (-6 %), що може бути наслідком зниження попиту, коливань ринку або виробничих обмежень. В 2024 р. також відбулося зниження до 535573 тис. грн. (-3 % до 2023 р.), що свідчить про погіршення ситуації на ринку.

Чистий прибуток підприємства за 2022-2024 рр. має спадну, але частково відновлювальну динаміку. У 2023 р. прибуток суттєво скоротився з 45,96 млн. грн. до 20,92 млн. грн. (падіння більш ніж удвічі), що може свідчити про зростання витрат, зниження маржинальності або зовнішні ринкові чинники. У 2024 р. відбулося покращення - прибуток зріс до 27,83 млн. грн. (+33 % до 2023 р.), однак рівень лишається значно нижчим за показники 2022 року. Загалом підприємство проходить етап відновлення прибутковості, проте ще не повернулося до максимумів, що вказує на потребу в підвищенні ефективності витрат і стабілізації фінансових результатів.

Важливим напрямом поліпшення використання виробничих ресурсів є впровадження новітніх технологій, більш продуктивних та економічних, зниження частки недіючого устаткування, виведення з експлуатації зайвого та неефективно діючого устаткування.

2.2. Аналіз формування структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод».

Формування структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» доцільно аналізувати за кількома ключовими аспектами, зокрема: джерелами фінансування, пропорціями між власними та залученими коштами, динамікою змін у капітальній структурі, а також впливом зовнішнього і внутрішнього середовища на фінансову стабільність підприємства.

Загальна характеристика. ТОВ «Літинський молочний завод» - це підприємство середнього розміру, яке функціонує в галузі харчової промисловості, спеціалізуючись на переробці молочної сировини та випуску готової молочної продукції. Формування капіталу здійснюється як за рахунок власних джерел

(прибуток, внутрішні інвестиції), так і залучених ресурсів, зокрема банківських кредитів та доходів від реалізації продукції.

Під структурою капіталу слід розуміти співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами. Рациональне поєднання цих складових дозволяє підприємству забезпечувати фінансову стійкість, оптимізувати рентабельність та зменшувати вартість залучення капіталу.

До власного капіталу товариства належать статутні внески, резервні фонди та накопичений (нерозподілений) прибуток. Саме власний капітал формує базу фінансової незалежності та слугує гарантією для отримання зовнішніх ресурсів.

Позиковий капітал формується переважно за рахунок банківського фінансування та короткострокових зобов'язань. Якщо його частка перевищує 50 %, це свідчить про істотну залежність підприємства від зовнішніх джерел, що підвищує фінансові ризики. Водночас залучення позикових коштів сприяє гнучкості у фінансуванні операційної діяльності та забезпечує необхідний обсяг оборотного капіталу. В таблиці 2.5 наведено динаміку структури пасиву балансу ТОВ «Літинський молочний завод» за 2022-2024 р.р.

Таблиця 2.5

Аналіз пасиву балансу ТОВ «Літинський молочний завод». 2022-2024 рр.,

тис. грн.

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. від 2022 р., (+/-)
1. Власний капітал, в т.ч.:	213113	234035	305230	92 117
1.1.Зареєстрований (пайовий) капітал	9667	9667	34667	25 000
1.2. Капітал у дооцінках	449	449	449	0
1.3. Додатковий капітал	3	3	3	0
1.4. Резервний капітал	25908	25908	25908	0
1.5. Нерозподілений прибуток	177086	198008	244203	67 117
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	79168	88904	119105	39 937
Пасив балансу	292281	322939	424335	132 054

Проведений аналіз пасиву балансу показав успішну діяльність ТОВ «Літинський молочний завод» за 2022-2024 рр. Як видно з наведених даних, підприємство збільшило валюту балансу на 132 054 тис. грн. або на 45% за досліджуваний період. Таке зростання пасиву балансу відбулося за рахунок збільшення зареєстрованого (пайового) капіталу на 25000 тис. грн. та нерозподіленого прибутку на 67 117 тис. грн. в 2024 р. в порівнянні з 2022 р., що свідчить про ефективне ведення господарської діяльності підприємства. Величина капіталу у дооцінках, додаткового капіталу та резервного капіталу не зазнала змін. ТОВ «Літинський молочний завод» за останні три роки не має довгострокових зобов'язань, короткострокові зобов'язання зросли на 39 937 тис. грн. Загалом, власний капітал підприємства за 2022-2024 рр. значно перевищує залучений капітал, що свідчить про стійкий фінансовий стан підприємства і можливість виконання взятих на себе зобов'язань у майбутньому.

На думку Журавля О.В. аналіз динаміки та структури капіталу потребує вивчення змін ключових фінансових коефіцієнтів: коефіцієнт автономії, який визначається як відношення власного капіталу до загальної суми капіталу підприємства; коефіцієнт фінансового ризику, що розраховується як співвідношення позикового капіталу до власного;– коефіцієнт маневреності, який показує частку оборотного капіталу у загальному обсязі власного капіталу. Динаміка цих показників дає змогу оцінити ступінь фінансової стабільності підприємства, ефективність структури капіталу та її вплив на платоспроможність [40].

Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на структуру капіталу. Формування оптимальної структури капіталу значною мірою залежить від низки чинників: внутрішні: рентабельність діяльності, швидкість обігу активів, вибрана стратегія розвитку, рівень виробничих та операційних ризиків; зовнішні: економічна кон'юнктура, рівень банківських процентних ставок, доступність фінансових ресурсів, державне регулювання галузі та фіскальна політика.

Ці умови впливають на можливість залучення додаткового фінансування, структуру залучених коштів і вартість капіталу.

У разі надмірної залежності підприємства від короткострокових позик, доцільним кроком є переорієнтація на довгострокові кредитні ресурси, що дозволить зменшити поточне фінансове навантаження та підвищити стійкість. Якщо ж обсяг власного капіталу є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування, рекомендовано спрямувати частину прибутку на реінвестування або розглянути можливість залучення стратегічного інвестора.

Підсумовуючи, можна зазначити, що структура капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» повинна бути сформована з урахуванням галузевих ризиків і специфіки виробництва, що дозволить підтримувати фінансову стійкість та конкурентоспроможність.

Далі розглянемо склад і динаміку оборотного капіталу підприємства за період 2022-2024 років (див. табл. 2.6).

Аналіз структури оборотного капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» за даними таблиці свідчить, що оборотні активи збільшились, але не рівномірно. Так, найбільше зросла дебіторська заборгованість. У 2024 році її частка досягла 33,7 % від загального обсягу оборотного капіталу, що на 14,2 процентних пунктів перевищує показник 2022 року. Основну частину в межах цієї категорії становить заборгованість покупців за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги.

Обсяги виробничих запасів зросли в абсолютному відношенні на 10 009 тис. грн., проте зменшились на 8,5% у відносному виразі і займають 18,5% в загальній структурі оборотних активів. Частка готової продукції на складах становить 19,3 %. Такий розподіл свідчить про високий рівень матеріального забезпечення, хоча зростання дебіторської заборгованості може свідчити про певне зниження платіжної дисципліни з боку контрагентів. В структурі оборотних активів зросла частка грошових коштів та їх еквівалентів на 49 520 тис. грн. або на 7,5%. Інші оборотні активи стали на 1,4 пункти менше порівняно з базисним періодом. В цілому оборотні активи підприємства зросли на 130 204 тис. грн., або 75%.

Таблиця 2.6

Структура оборотного капіталу ТОВ «Літинський молочний завод»,
2022-2024 рр.

Складові оборотного капіталу	Роки						2024 р. від 2022 р. (+/-)	
	2022		2023		2024		тис. грн.	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Виробничі запаси	46469	27	49288	23,9	56478	18,5	10 009	-8,5
Готова продукція	54208	31	56655	27,5	58816	19,3	4 608	-11,7
Дебіторська заборгованість усіх видів	33909	19,5	24102	11,7	102724	33,7	68 815	14,2
Грошові кошти та їх еквіваленти	36405	21	71969	34,8	85925	28,5	49 520	7,5
Інші оборотні активи	2576	1,5	4353	2,1	452	0,1	-2 124	-1,4
Всього оборотних активів	174309	100	206415	100	304513	100	130204	-

У таблиці 2.7 представлено відносні показники, що характеризують фінансовий стан ТОВ «Літинський молочний завод». Зокрема, у 2024 році зафіксовано зниження коефіцієнта покриття, що є тривожним сигналом. Адже підприємство вважається платоспроможним лише за умови перевищення обсягу поточних активів над сумою короткострокових зобов'язань. Попри це, значення коефіцієнта покриття у 2024 році все ще знаходиться в межах допустимих нормативів.

Згідно з розрахунками, у 2024 році коефіцієнт покриття становив 1,32, що на 3,03 % менше порівняно з 2022 роком та на 11,51 % - у порівнянні з 2023 роком. Також спостерігається зниження коефіцієнта швидкої ліквідності: його значення у 2024 році зменшилось на 20,47 % у порівнянні з 2022 роком і на 30,6 % - у порівнянні з 2023 роком. Водночас, оскільки цей показник перевищує порогове значення 0,6, рівень ліквідності можна вважати прийнятним.

У 2024 році зафіксовано незначне зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності порівняно з попередніми роками. Така динаміка обумовлена тим, що темпи приросту грошових коштів випереджали темпи зростання поточних зобов'язань. Це можна розцінювати як позитивний сигнал, адже підвищується здатність підприємства оперативно розраховуватись за своїми короткостроковими боргами. Оптимальним вважається значення цього показника на рівні 0,2-0,3. Разом із тим, надмірна концентрація коштів у формі готівки або її еквівалентів може вказувати на неефективне управління оборотними активами. Не варто також робити поспішні висновки щодо незадовільного стану ліквідності лише на основі цього показника, адже одночасна вимога погашення боргів усіма кредиторами є малоімовірною.

Таким чином, ТОВ «Літинський молочний завод» залишається ліквідним суб'єктом господарювання, проте потребує заходів для стабілізації динаміки ліквідних показників у довгостроковій перспективі. Поряд із цим, результати оцінки фінансової стійкості вказують на недостатній рівень незалежності підприємства. Хоча коефіцієнт фінансової автономії у 2024 році демонструє позитивну динаміку порівняно з 2022-2023 роками, його значення протягом усього періоду залишалось нижчим за нормативну межу. Це свідчить про підвищену залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування та знижує його стійкість у разі змін у кредитному середовищі.

У 2024 році спостерігається незначне зниження коефіцієнта концентрації залученого капіталу до рівня 0,66. Це на 8,15 % нижче порівняно з 2022 роком і на 2,24 % - у порівнянні з 2023 роком. Така тенденція оцінюється позитивно, оскільки свідчить про зменшення фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел. Разом з цим зменшується і коефіцієнт фінансового ризику. Це також є сприятливою ознакою, адже зменшення рівня ризику вказує на зниження впливу зовнішніх кредиторів і інвесторів на фінансовий стан підприємства. У 2024 році на кожен гривню власних коштів ТОВ «Літинський молочний завод» припадало 1,91 грн залученого капіталу, що на 23,73 % менше від рівня 2022 року та на 6,52 % - у

порівнянні з 2023 роком.

Таблиця 2.7

Відносні показники фінансового стану ТОВ «Літинський молочний завод»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна значень 2024 р. порівняно із 2022 р.		Зміна значень 2024 р. порівняно із 2023 р.	
				Абсолютна, тис.грн	Темп приросту, %	Абсолютна, тис. грн	Темп приросту, %
Коефіцієнт покриття	1,37	1,50	1,32	-0,04	-3,03	-0,17	-11,51
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,01	1,14	0,79	-0,20	-20,47	-0,35	-30,60
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,023	0,024	0,026	0,003	12,924	0,002	7,59
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,29	0,33	0,34	0,06	20,42	0,02	4,58
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,71	0,67	0,66	-0,06	-8,15	-0,02	-2,24
Коефіцієнт фінансового ризику	2,51	2,04	1,91	-0,59	-23,73	-0,13	-6,52
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,03	0,19	0,33	0,35	-1313,81	0,13	69,21
Коефіцієнт оборотності активів	2,67	2,81	2,93	0,26	9,73	0,12	4,30
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	9,36	8,55	8,53	-0,83	-8,88	-0,02	-0,26
Коефіцієнт оборотності залученого капіталу	3,74	4,18	4,46	0,73	19,47	0,28	6,69
Коефіцієнт рентабельності активів, %	4,31	7,34	4,24	-0,07	-1,66	-3,09	-42,17
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, %	15,12	22,33	12,35	-2,77	-18,34	-9,98	-44,70
Коефіцієнт рентабельності залученого капіталу, %	6,04	10,92	6,46	0,43	7,07	-4,46	-40,85
Коефіцієнт рентабельності продажу, %	1,62	2,61	1,45	-0,17	-10,38	-1,16	-44,56

Також у 2024 році зафіксовано незначне зростання коефіцієнта маневреності власного капіталу в порівнянні з 2023 роком. Збільшення цього показника є позитивною динамікою, оскільки вищий рівень маневреності забезпечує гнучкість у

розпорядженні внутрішніми ресурсами. Значення коефіцієнта відповідає нормативним вимогам, а його помірне зростання у динаміці є ознакою ефективного фінансового управління.

Таким чином, незважаючи на певне покращення основних показників фінансової стійкості, ТОВ «Літинський молочний завод» слід продовжити вживати заходів для її подальшого зміцнення, зокрема шляхом зниження залежності від позикових коштів і нарощування частки власного капіталу.

Крім того, у 2024 році коефіцієнт оборотності активів склав 2,93 обороти, що на 9,73 % вище рівня 2022 року та на 4,3 % - у порівнянні з 2023 роком. Зростання цього показника свідчить про покращення ефективності використання активів підприємства, що позитивно впливає на загальну фінансову результативність.

У ТОВ «Літинський молочний завод» зафіксовано зниження коефіцієнта оборотності власного капіталу, що свідчить про погіршення ефективності його використання. Якщо у 2022 році на кожен гривню власного капіталу припадало 9,36 грн. чистого доходу, то в 2023 році цей показник знизився до 8,55 грн., а в 2024 році - до 8,53 грн. Така динаміка вказує на зменшення здатності підприємства генерувати дохід із власних ресурсів.

Натомість позитивним є зростання коефіцієнта оборотності залученого капіталу. Високе значення цього показника свідчить про те, що підприємство ефективніше використовує позикові кошти для формування операційних доходів, а також про покращення спроможності обслуговувати боргові зобов'язання.

Аналіз рентабельності показує негативну тенденцію зниження основних показників прибутковості. Зокрема, рентабельність активів у 2024 році становила 4,24 копійки прибутку з кожної гривні вкладених коштів, що на 1,66 % менше порівняно з 2022 роком і на 42,17 % - у порівнянні з 2023 роком. Це вказує на зниження загальної ефективності використання активів підприємства.

Також суттєво знизилась рентабельність власного капіталу. У 2024 році вона становила 12,35 %, що на 18,34 % нижче показника 2022 року та на 44,7 % - у порівнянні з 2023 роком. Це свідчить про зменшення здатності підприємства забезпечувати прибутковість вкладених власниками коштів.

Схожі тенденції простежуються і щодо рентабельності залученого капіталу, а також рентабельності реалізації. Зокрема, у 2024 році рентабельність використання позикових ресурсів знизилася на 40,85 % у порівнянні з 2023 роком, тоді як рентабельність продажу зменшилася на 44,56 %. Таке зниження свідчить про ослаблення прибутковості підприємства як у розрізі використання зовнішніх фінансових джерел, так і стосовно ефективності комерційної діяльності.

Разом із тим, у 2024 році у ТОВ «Літинський молочний завод» спостерігається зростання загальної вартості активів та збільшення чистого доходу порівняно з 2022-2023 роками. Це свідчить про розширення масштабів діяльності та певну стабілізацію господарського процесу.

Щодо оцінки майнового стану можна зазначити, що підприємство зберігає належний рівень ліквідності. Проте, з огляду на динаміку фінансових показників, доцільним є впровадження заходів, спрямованих на посилення фінансової стійкості, підвищення ефективності використання власного капіталу та покращення механізмів формування чистого прибутку. Це дозволить підприємству зміцнити конкурентні позиції та підвищити загальну фінансову результативність.

У ході проведеного аналізу фінансово-економічної діяльності ТОВ «Літинський молочний завод» за 2022-2024 роки встановлено, що підприємство демонструє змішані тенденції у своєму розвитку. З одного боку, спостерігається зростання загальної вартості активів, оборотного капіталу та чистого доходу від реалізації продукції, що свідчить про розширення масштабів діяльності та часткове оновлення матеріально-технічної бази. Позитивними є також зміни в структурі капіталу - зменшення коефіцієнтів концентрації залученого капіталу та фінансового ризику, а також підвищення коефіцієнта маневреності власних коштів.

Разом з тим виявлено негативну динаміку ряду ключових показників ефективності. Зокрема, у 2024 році зафіксовано зниження рентабельності активів, власного та залученого капіталу, а також рентабельності продажу. Окрім цього, відбулося зменшення коефіцієнта оборотності власного капіталу, що свідчить про погіршення фінансової ефективності використання ресурсів підприємства.

Попри дотримання нормативних значень ліквідності, фінансова стійкість підприємства залишається недостатньою: коефіцієнт автономії не досягає оптимального рівня, а надмірна залежність від короткострокових позик потребує перегляду структури зобов'язань.

Отже, підприємству необхідно вжити таких заходів: посилити фінансову незалежність шляхом нарощування частки власного капіталу; оптимізувати використання позикових ресурсів і поступово переорієнтуватись на довгострокове фінансування; активізувати роботу з дебіторами для підвищення оборотності коштів; впровадити заходи з підвищення рентабельності - шляхом зниження витрат, удосконалення виробничих процесів і управління прибутком.

Реалізація зазначених кроків дозволить ТОВ «Літинський молочний завод» зміцнити свою фінансову стійкість, підвищити інвестиційну привабливість та забезпечити стабільність розвитку в умовах конкурентного ринку.

РОЗДІЛ III ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»

3.1. Напрямки формування і оптимізації структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод»

У результаті дослідження встановлено, що структура капіталу підприємства відображається у пропорційному співвідношенні між різними джерелами фінансування, зокрема - між власними й позиковими коштами в їхніх різноманітних формах. Від обраної структури капіталу залежить не лише фінансова стійкість підприємства, але й результати його операційної та інвестиційної діяльності. Вирішення завдання оптимізації структури капіталу належить до ключових і водночас найскладніших аспектів управління капітальним забезпеченням підприємства.

Оптимальною вважається така модель співвідношення власного та залученого капіталу, яка забезпечує баланс між ризиками та очікуваним доходом, сприяє зростанню ринкової вартості компанії, підвищує рівень її платоспроможності й фінансової стабільності. Основною передумовою використання позикових ресурсів є можливість залучення їх за вигідними умовами - з мінімальними ризиками та помірною вартістю - задля максимізації прибутку.

Незважаючи на відсутність універсального підходу для точного розрахунку оптимальної структури капіталу, у процесі прийняття управлінських рішень необхідно враховувати такі чинники, як податкові навантаження, рівень ділового ризику, якість активів, доступність зовнішнього фінансування. Водночас варто пам'ятати, що жодна формула не забезпечить стабільного результату в усіх умовах. Ефективне управління структурою капіталу потребує постійного аналізу та адаптації до змін зовнішнього середовища й внутрішнього потенціалу підприємства. Врахування комплексу впливових факторів є запорукою раціонального використання наявних ресурсів і забезпечення сталого розвитку.

У ході дослідження встановлено, що процес оптимізації структури капіталу охоплює низку послідовних етапів оцінювання. До них належать: аналіз поточної структури капіталу підприємства (зокрема загального обсягу капіталу, динаміки його змін, співвідношення окремих компонентів, а також значення визначених критеріїв оптимальності), ідентифікація ключових фінансових індикаторів, що залежать від конфігурації капіталу, та безпосереднє здійснення розрахунків щодо складу капіталу.

Результати аналізу фінансових показників ТОВ «Літинський молочний завод» за 2022-2024 роки демонструють стійке домінування позикового капіталу в загальній структурі: 60% у 2022 році, 62% у 2023 році та 63% у 2024 році. Частка власного капіталу, відповідно, становила 40%, 38% і 37%, що суттєво відрізняється від типових показників, прийнятих у міжнародній практиці.

Хоча визначити оптимальну структуру капіталу з абсолютною точністю неможливо, управлінський персонал може орієнтуватися на приблизне співвідношення, сформоване на підставі впливових чинників і накопиченого практичного досвіду. Така оцінка дає змогу адаптувати фінансову політику підприємства до цільового рівня капітального забезпечення. Один із підходів до оптимізації структури капіталу базується на максимізації прогнозованої рентабельності, що реалізується шляхом використання ефекту фінансового важеля (leverage).

Фінансовий леверидж (важіль) - це механізм залучення позикових ресурсів із фіксованою вартістю обслуговування (процентною ставкою) з метою підвищення прибутковості для власників звичайних акцій [4]. Його суть полягає в тому, що використання кредитних коштів підвищує постійні витрати підприємства у вигляді сплати відсотків, що, у свою чергу, призводить до зменшення чистого прибутку та зниження рентабельності. Зростання фінансових зобов'язань супроводжується посиленням дії фінансового важеля, що підвищує рівень фінансових ризиків для компанії.

Фінансовий леверидж виконує важливу функцію в системі фінансового управління: він допомагає встановити гранично допустимий обсяг запозичень,

оцінити вигідність умов кредитування і тим самим сприяє підтриманню фінансової стійкості підприємства. Його вплив полягає у підсиленні реакції фінансової рентабельності на зміну прибутковості, тобто збільшує еластичність прибутку по відношенню до власного капіталу.

Аналіз динаміки показників свідчить про посилення впливу фінансового важеля у 2022-2024 роках: еластичність фінансової рентабельності зросла з 1,3% у 2022 році до 1,6% у 2023 та 1,67% у 2024 році, що свідчить про щорічне збільшення частки позикових коштів на одну гривню власного капіталу. При цьому, згідно з результатами моделі ДюПона, значення показника рентабельності власного капіталу у 2024 році склало 0,5%, і найбільший вплив на цей показник мав саме коефіцієнт фінансової залежності. Це свідчить про зростання ролі позикових ресурсів у загальній структурі капіталу та збільшення залежності підприємства від зовнішнього фінансування.

У зв'язку з виявленою тенденцією до домінування позикового капіталу у фінансовій структурі ТОВ «Літинський молочний завод» виникає необхідність розробки напрямів оптимізації капітальної структури. Основною метою таких заходів має стати збільшення частки власного капіталу та відповідне скорочення обсягів залучених фінансових ресурсів. Фінансові менеджери підприємства при впровадженні стратегій з оптимізації повинні дотримуватися певних принципів, що забезпечують збалансований підхід до фінансування.

На думку Куц Л.Л. ключовою метою оптимізації структури капіталу є встановлення раціонального балансу між власними та позиковими джерелами, можна виділити такі основні напрями удосконалення: формування такої конфігурації капіталу, яка сприятиме довгостроковій стабільності підприємства, та забезпечення умов для максимізації прибутку[7].

Оптимізація здійснюється за низкою критеріїв, серед яких: зниження середньозваженої вартості капіталу (WACC); підвищення рівня прибутковості власного капіталу; зменшення ступеня фінансових ризиків. Водночас, попри стратегічну доцільність збільшення частки власного капіталу для посилення фінансової стійкості, підприємства можуть стикатися з об'єктивною потребою у

додаткових ресурсах. У таких випадках доречним є часткове фінансування за рахунок позикового капіталу за умови контролю за його вартістю та обсягами.

Оптимізація структури капіталу підприємства зумовлюється низкою ключових чинників [13].

По-перше, зміна потреби в коштах, необхідних для оновлення та розширення основних засобів. У зв'язку з циклічністю виробничих процесів та оновленням активів виникає необхідність у відповідному коригуванні джерел фінансування.

По-друге, важливим чинником є потреба у збереженні фінансової гнучкості. У різні періоди підприємство може зіштовхуватись із необхідністю швидкого залучення ресурсів для реалізації вигідних контрактів або довгострокових проєктів. Залучення капіталу шляхом емісії акцій або пайової участі часто є непридатним варіантом через часові обмеження, оскільки процес підписки на цінні папери може тривати рік або й взагалі не відбутися.

Третім чинником виступає розширення обсягів операційної діяльності. Зростання попиту на продукцію, вихід на нові ринки або загальна експансія підприємства часто супроводжуються необхідністю збільшення виробничих потужностей та подовження операційного циклу. У сукупності з обмеженим доступом до товарного кредитування це призводить до подовження фінансового циклу, що, своєю чергою, формує додаткову потребу у фінансових ресурсах для забезпечення безперервності діяльності.

Четвертим вагомим чинником, що зумовлює потребу в оптимізації структури капіталу, є коливання обсягу необхідних оборотних коштів. У ході господарської діяльності підприємство постійно стикається з варіативністю потреби в обігових ресурсах як у межах одного виробничо-комерційного циклу, так і між окремими циклами. Такі коливання поділяються на два основні типи - сезонні та постійні. У кожному випадку підприємство потребує зовнішнього фінансування, зокрема кредитування.

Сезонні коливання обумовлені специфікою окремих галузей, де виробництво, постачання сировини чи реалізація продукції мають виражену сезонну динаміку. Це призводить до того, що в окремі періоди витрати підприємства перевищують

надходження коштів, а в інші - витрати суттєво знижуються або взагалі призупиняються. Такі коливання здебільшого зумовлені об'єктивними природними факторами й можуть бути спрогнозовані заздалегідь [14].

Натомість постійні коливання у потребах оборотного капіталу виникають через нерівномірність надходження матеріальних ресурсів, нерівномірність витрат на незавершене виробництво та реалізацію продукції, а також через асиметричне використання товарно-матеріальних цінностей. У цьому випадку зміни мають менш передбачуваний характер і характеризуються меншою амплітудою коливань.

Серед ключових чинників, що впливають на вибір структури капіталу, вирізняється його вартість. Економічна доцільність використання капіталу оцінюється через співвідношення між його вартістю та прибутком, який генерується інвестованими коштами. Чим нижча вартість залучених ресурсів, тим вища прибутковість капіталу за інших однакових умов [23].

На основі проведеного дослідження були сформульовані відповідні висновки.

1. У сучасних умовах молочна галузь стикається зі значною нестабільністю, яка формується під впливом цілого ряду чинників. Серед основних: зменшення поголів'я великої рогатої худоби та скорочення обсягів виробництва молока; обмеженість сировинної бази та її невідповідність вимогам якості, зокрема стандартам Європейського Союзу; зниження внутрішнього попиту на молочні продукти, що зумовлено низькою купівельною спроможністю населення; а також негативні наслідки глобальної молочної кризи. Усі ці обставини ускладнюють діяльність підприємств галузі.

2. До ключових фінансових ризиків, що впливають на діяльність ТОВ «Літинський молочний завод», належать: коливання цін на сировину й енергоносії, економічна нестабільність у країні, а також невизначеність і недосконалість чинного законодавства. З метою мінімізації впливу зазначених ризиків підприємство активно працює над диверсифікацією постачальницької бази, розширенням ринків збуту та впровадженням сучасних технологічних рішень.

Згідно з офіційною інформацією, протягом минулого року завод виготовив 10,4 тис. тонн молока на суму 80,16 млн. грн., 2,74 тис. тонн твердого сиру на суму

248,76 млн. грн. та 355 тонн вершкового масла на 30,52 млн. грн. Поточний стан підприємства та галузі загалом потребує подальших досліджень, спрямованих на подолання наявних проблем, підвищення фінансової стійкості та нарощення частки власного капіталу. Враховуючи, що молочний сектор перебуває в процесі глибокої трансформації, вкрай важливо вчасно і точно визначити ефективні вектори його розвитку та модернізації.

Керівництво ТОВ «Літинський молочний завод» окреслює низку перспективних напрямів розвитку операційної діяльності підприємства.

1.Однією з ключових стратегічних ініціатив є збільшення частки продукції з тривалим терміном зберігання, а також розширення асортиментної лінійки. Це, у свою чергу, має сприяти зростанню обсягів експорту.

2.Для реалізації зазначених цілей важливим є поступове узгодження національного законодавства з європейськими нормативами, а також ефективна імплементація відповідних правових актів. Зважаючи на експортну орієнтацію, слід ураховувати, що основними конкурентами підприємства виступають як українські, так і іноземні компанії молочної промисловості. Географія ринків збуту охоплює як внутрішніх контрагентів, так і зарубіжних партнерів - зокрема представників країн Азії, Молдови, Азербайджану та Китаю.

3.Ще одним важливим вектором розвитку є впровадження заходів з оптимізації витрат, що дозволить підвищити загальну ефективність виробничо-комерційної діяльності.

У контексті удосконалення системи формування та управління структурою капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» доцільно виокремити такі пріоритетні напрями:активне залучення фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних програм, що сприятимуть розширенню виробничої бази та освоєнню нових ринків;максимізація використання внутрішніх джерел фінансування, насамперед чистого прибутку та амортизаційних надходжень, із паралельним скороченням обсягів зовнішніх запозичень з метою підвищення фінансової незалежності підприємства; підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, що забезпечить своєчасне виконання фінансових зобов'язань;технічна модернізація

або розширення виробничих потужностей, а також оновлення асортименту продукції відповідно до ринкових вимог; активне просування продукції на зовнішні ринки з метою розширення експортної діяльності та географії збуту; організація ефективних рекламних кампаній для підвищення впізнаваності бренду та стимулювання споживчого попиту; удосконалення системи управління власним капіталом з метою виявлення внутрішніх резервів, підвищення ефективності його використання, що сприятиме сталому розвитку підприємства, зменшенню фінансової залежності від зовнішніх джерел та гармонізації структури капіталу; реалізація додаткових стратегічних ініціатив відповідно до цілей розвитку підприємства.

На підставі проведеного аналізу пропонуються конкретні напрями покращення операційної діяльності ТОВ «Літинський молочний завод», що сприятимуть оптимізації структури капіталу, збільшенню частки власного капіталу та зниженню частки позикових ресурсів. До таких заходів належать:

– запровадження у виробництво нової для підприємства продукції - пастоподібного плавленого сиру, який раніше не виготовлявся; проведення рекламно-просувальних заходів у вигляді дегустацій нового продукту, що дозволить налагодити зворотний зв'язок із потенційними споживачами та підвищити лояльність до бренду. Зазначимо, що раніше ТОВ «Літинський молочний завод» не застосовував подібні маркетингові інструменти, тож їх впровадження стане важливим кроком у формуванні нової комунікаційної стратегії [27].

3.2. Напрямки формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства

Однією з головних причин, що призводить підприємства до кризових ситуацій, є неефективне та нераціональне управління їхнім капіталом. Враховуючи, що структура капіталу виступає ключовим фактором економічного розвитку і зростання, управління нею можна вважати однією з основних складових підвищення результативності фінансово-господарської діяльності. В умовах

обмежених ресурсів і нестабільного зовнішнього середовища успішність функціонування підприємства значною мірою залежить від якості управлінських рішень у сфері капіталу.

Наявність достатніх фінансових ресурсів прямо впливає на здатність компанії своєчасно виконувати свої зобов'язання та зберігати конкурентні позиції на ринку. У зв'язку з цим побудова ефективного механізму управління структурою капіталу є надзвичайно важливим завданням для будь-якого суб'єкта господарювання.

Водночас неможливо забезпечити ефективність такого управління без чітко визначеної фінансової стратегії, що передбачає адаптацію до змін у зовнішньому середовищі. Фінансова політика підприємства має слугувати інструментом реалізації цієї стратегії, визначаючи шляхи виконання ключових управлінських завдань з урахуванням специфіки діяльності та конкретних умов, у яких функціонує компанія.

Рибак І.В. відмічає, що управління структурою капіталу передбачає постійний, цілеспрямований та системний вплив управлінського суб'єкта на процеси формування, розміщення й використання капіталу з метою забезпечення його ефективного функціонування у сфері інвестиційної, фінансової та операційної діяльності підприємства. Відтак систему управління капітальною структурою слід розглядати як комплекс взаємозалежних форм, принципів, методів, функцій і механізмів, які реалізуються управлінськими підрозділами для досягнення стратегічних і тактичних цілей організації.

Слід акцентувати, що формування цілей підприємства повинно враховувати часову перспективу їх досягнення. Цілі розрізняються за своєю тривалістю: короткострокові зазвичай не потребують детального планування, однак дозволяють оперативно коригувати поточні фінансові показники. У цьому контексті оптимальна структура капіталу повинна забезпечувати мінімізацію вартості залучених ресурсів та підтримання стабільного рівня ліквідності й платоспроможності [30].

Середньострокові цілі орієнтовані на досягнення фінансової стабільності та нарощування прибутковості, тоді як довгострокові передбачають стратегічний розвиток, зростання ринкової вартості компанії та отримання сталих доходів у

майбутньому. Загалом, кінцевою метою діяльності підприємства виступає забезпечення його ефективного функціонування в довгостроковій перспективі та зміцнення позицій на ринку.

Слід зазначити, що реалізація зазначених завдань нині ускладнюється високим рівнем економічної турбулентності, а також зростанням фінансових і ринкових ризиків, що вимагає від підприємств гнучкого підходу до управління капітальною структурою.

Литвиненко Я.В., дотримується думки, що система управління структурою капіталу представляє собою цілісне поєднання фінансових, організаційно-технічних та управлінських складових і формується на основі певної сукупності теоретичних і методологічних концепцій. Менеджмент кожного окремого підприємства обирає відповідний підхід до управління капіталом - як набір інструментів, методів, напрямів, дій та принципів, які спрямовані на вирішення конкретних завдань фінансового характеру. У багатьох випадках доцільним є застосування комбінованої моделі, що поєднує кілька підходів для досягнення найвищої ефективності.

Одним із найрезультативніших підходів у сфері управління капіталом є системний підхід. Він охоплює як аналіз поточного стану управління капітальною структурою, так і проектування ефективної системи управління, яка відповідає стратегічним цілям підприємства. Суть системного підходу полягає у створенні методів вивчення, опису та пояснення базових принципів управління капіталом у рамках цілісної економічної системи [31].

Сучасна економічна наука широко використовує системний підхід у дослідженнях, що дозволяє розглядати кожен економічний об'єкт як структуровану систему зі складною внутрішньою взаємодією. Ефективне управління потребує чіткої взаємодії між усіма етапами та елементами управлінського процесу. Синхронізація дій у межах усіх управлінських блоків є обов'язковою умовою досягнення фінансової результативності.

Отже, впровадження системного підходу до управління капіталом дозволяє комплексно досліджувати внутрішні зв'язки між складовими фінансової системи

підприємства, оптимізувати прийняття рішень і забезпечити узгодженість усіх управлінських функцій у межах єдиної стратегії.

У цілому, застосування системного підходу до управління структурою капіталу забезпечує позитивний синергетичний ефект. Науковий метод системного аналізу надає керівникам, відповідальним за управління фінансовими ресурсами, дієві інструменти для створення ефективних моделей управління, які відповідають сучасному рівню фінансової безпеки підприємства. Завдяки поєднанню різних методів цей підхід здатен істотно підвищити загальну результативність господарської діяльності [12].

У межах системного підходу важливу роль відіграє глибоке аналітичне опрацювання: аналізу підлягають наявна структура, склад та напрями використання капіталу, оцінюється потреба в ресурсах та визначаються джерела їх формування. Такий підхід передбачає чітке формулювання цілей, їх взаємоузгодженість із засобами досягнення, а також відсутність суперечностей між завданнями окремих елементів управлінської системи та загальною стратегією розвитку підприємства.

На наш погляд, головною метою управління структурою капіталу є створення умов для раціонального формування й ефективного використання капіталу, що забезпечить фінансування усіх ключових напрямів діяльності компанії.

Досягнення цієї мети потребує реалізації комплексу взаємопов'язаних завдань. При цьому важливо, щоб такі завдання виконувалися не ізольовано, а в рамках єдиної інтегрованої системи управління, що дозволить досягти максимального ефекту від реалізації фінансової стратегії підприємства [14].

З метою вдосконалення системи управління структурою капіталу підприємства доцільно зосередити увагу на низці ключових аспектів: формування обґрунтованого обсягу капіталу відповідно до обраної фінансової стратегії підприємства, з урахуванням загальної потреби в ресурсах для забезпечення поточної та стратегічної діяльності; оптимізація співвідношення між власними й залученими фінансовими джерелами з акцентом на мінімізацію витрат фінансування та визначення найбільш ефективних і доступних джерел формування капіталу; забезпечення раціонального використання капіталу як у споживанні, так і

в накопиченні, з метою прискорення темпів розвитку підприємства; підтримання фінансової рівноваги через врахування поточного фінансово-економічного стану компанії, рівня ліквідності, платоспроможності, показників прибутковості та загальної фінансової стійкості; досягнення оптимального балансу між зменшенням середньозваженої вартості капіталу та максимізацією прибутковості; підвищення ефективності використання капіталу для отримання стабільного позитивного фінансового результату від основної діяльності; врахування ризиків у фінансовому плануванні та впровадження механізмів управління ними, зокрема шляхом диверсифікації джерел фінансування та напрямів використання коштів; забезпечення контролю над джерелами фінансування, щоб уникнути ризику втрати управління підприємством; організація безперервного моніторингу зовнішнього економічного середовища для своєчасної адаптації до змін і формування здатності керівництва ухвалювати стратегічно обґрунтовані рішення в умовах нестабільності та ризику [11].

Для підвищення ефективності системи управління структурою капіталу підприємству варто акцентувати увагу на таких ключових напрямках: визначення обґрунтованого обсягу капіталу на основі обраної фінансової стратегії, з урахуванням загального обсягу ресурсів, необхідних для реалізації як поточних, так і довгострокових цілей; удосконалення структури джерел фінансування шляхом оптимального поєднання власного і позикового капіталу, із фокусом на зниження витрат залучення та вибір найефективніших механізмів формування фінансових ресурсів; забезпечення ефективного розподілу капіталу між процесами споживання й інвестування, що сприятиме динамічному розвитку підприємства; збереження фінансової рівноваги шляхом комплексного урахування поточного фінансово-економічного становища, показників ліквідності, рентабельності, платоспроможності та фінансової стабільності; досягнення компромісу між мінімізацією вартості капіталу (WACC) і забезпеченням високого рівня доходності; ефективне використання капіталу в межах основної діяльності з метою отримання стабільного прибутку; впровадження інструментів фінансового ризик-менеджменту, зокрема диверсифікація джерел фінансування та напрямів інвестування; контроль

над фінансовими ресурсами, що забезпечують капітал, з метою запобігання втраті корпоративного контролю; організація постійного аналізу макроекономічного середовища, що дозволяє оперативно реагувати на зовнішні зміни та приймати обґрунтовані управлінські рішення навіть в умовах нестабільності [13].

Визначення основних цілей підприємства значною мірою залежить від етапу, на якому воно перебуває в межах свого життєвого циклу. На початковій стадії діяльності основним завданням є закріплення позицій на ринку. У міру розвитку підприємство фокусується на розширенні обсягів діяльності та зростанні прибутковості. На зрілій або стабілізованій фазі життєвого циклу особливої актуальності набуває необхідність у розробці нових рішень, інноваційних технологій та адаптивних стратегій, що дозволяють зберегти життєздатність бізнесу в умовах мінливого ринкового середовища. Адже ринок постійно змінюється, а майбутні тенденції формуватимуть нові правила гри та вимоги з боку споживачів.

У зв'язку з цим підвищення конкурентоспроможності підприємства через зміцнення та стабілізацію ключових фінансово-економічних показників повинно стати пріоритетною метою системи управління структурою капіталу.

Побудова ефективної системи управління структурою капіталу має ґрунтуватися на системному підході, що передбачає її взаємодію з іншими функціональними підсистемами загальної системи управління підприємством. Однією з базових умов реалізації цього підходу є реформування організаційної структури підприємства та створення спеціалізованої управлінської моделі, яка б відповідала сучасним вимогам фінансового управління.

Зокрема, така модель має включати: створення окремого підрозділу, відповідального за управління структурою капіталу; чітке визначення функціональних завдань цього підрозділу; розробку офіційного положення про його діяльність; запровадження стандартів роботи для спеціалістів у сфері управління капіталом; опис алгоритмів і процедур управління з визначенням відповідальних осіб; встановлення необхідних матеріальних, фінансових та інформаційних потоків, що забезпечують повноцінне функціонування системи управління структурою капіталу.

Кожна управлінська концепція повинна передбачати інтеграцію різноманітних функціональних складових. Власне, функції управління визначають як зміст окремих управлінських рівнів, так і етапів прийняття рішень, що робить їх критично важливими для оцінки потенціалу підприємства та результативності його діяльності. У цьому контексті системно-функціональний підхід до аналізу механізмів управління структурою капіталу є обґрунтованим як з наукової, так і з практичної точки зору.

З огляду на сучасний стан фінансової сфери вітчизняних підприємств, доцільно надавати рекомендації щодо управління капіталом на основі глибокого аналізу поточного фінансового становища. Одним із ключових кроків у цьому напрямі є розробка ефективної фінансової стратегії, яка дозволяє сформувати оптимальну структуру капіталу, враховуючи фактори ризику, динамічні зміни в зовнішньому середовищі та економічну невизначеність.

Крім того, актуальним є створення прикладної моделі, що дозволяє виявити та систематизувати чинники, які безпосередньо впливають на управління структурою капіталу. Такий підхід забезпечить якісне вдосконалення фінансової архітектури підприємства, сприятиме підвищенню його фінансової стійкості та адаптивності.

Необхідною передумовою ефективного управління капітальною структурою є також чітке визначення переліку основних завдань, реалізація яких дозволяє досягти довгострокових стратегічних цілей підприємства.

До основних завдань, реалізація яких сприятиме досягненню стратегічних цілей управління структурою капіталу підприємства, належать: забезпечення необхідного обсягу капіталу відповідно до цілей довгострокового розвитку компанії; ефективне розміщення капіталу з урахуванням пріоритетів господарської діяльності; оптимізація структури капіталу для досягнення максимального рівня ефективності використання фінансових ресурсів; досягнення найвищого можливого рівня прибутковості при одночасному зниженні рівня фінансових ризиків; утримання фінансового ризику на мінімальному рівні за умови досягнення заданої прибутковості; забезпечення гнучкості капіталу шляхом створення умов для оперативного його реінвестування у випадку зміни внутрішнього чи зовнішнього

середовища; підвищення ринкової вартості компанії через оптимальне поєднання складових структури капіталу; формування умов для зростання конкурентоспроможності та підвищення інвестиційної привабливості підприємства; здійснення постійного аналізу та аудиту фінансово-господарської діяльності з урахуванням змін у структурі капіталу; розробка та впровадження системи моніторингу, яка дозволяє оперативно оцінювати вплив змін у структурі капіталу на основні показники діяльності, зокрема фінансову стійкість, рентабельність і ліквідність. Відтак, для забезпечення стабільного розвитку необхідно встановити оптимальне співвідношення між власним і залученим капіталом, що дозволить сформувати ефективну й збалансовану структуру капіталу компанії.

Формування ефективної структури капіталу сприяє досягненню ключових фінансових результатів підприємства, зокрема максимізації рентабельності капіталу, зростанню ринкової вартості компанії, вартості її акцій та загального рівня дохідності. Водночас це дозволяє зменшити вартість залучення фінансових ресурсів, знизити ризики господарської діяльності та оптимізувати сукупну вартість капіталу [17].

На різних етапах життєвого циклу компанії застосовуються відповідні джерела фінансування. Так, на початковій стадії (етап становлення) переважає використання власного капіталу. У період становлення (етап молодості) підприємства зазвичай залучають банківські кредити. На етапі активного зростання широко використовуються інструменти боргового фінансування, такі як векселі, облігації, кредитні ноти, єврооблігації та синдиковані позики. Фаза розвитку передбачає активну участь інвесторів, а на етапі розквіту підприємство може здійснювати публічне розміщення акцій (IPO).

Серед інструментів фінансування банківські кредити залишаються одними з найпоширеніших завдяки порівняно легкому доступу. Векселі як форма короткострокового комерційного кредиту сприяють прискоренню обороту ресурсів і доступності фінансування, а їхня вартість часто залежить від характеру партнерських взаємин.

Інструменти боргового фінансування, такі як облігації, єврооблігації та синдіковані кредити, мають складніші процедури залучення і пов'язані з витратами на послуги фінансових посередників.

Для підтримання конкурентоспроможності в динамічному ринковому середовищі сучасним підприємствам необхідно впроваджувати науково обґрунтовані підходи до формування капіталу, проводити легітимну оцінку джерел фінансування та водночас здійснювати не лише виробничу, а й інвестиційну діяльність.

Випуск акцій та інших фінансових інструментів є одним із найефективніших механізмів залучення ресурсів, що безпосередньо впливає на капітальну структуру підприємства та підвищує інвестиційну привабливість його цінних паперів [18].

Формування раціональної структури капіталу є одним із ключових чинників досягнення стратегічних фінансових результатів підприємства. Збалансована капітальна структура сприяє підвищенню рентабельності власного капіталу, зростанню ринкової капіталізації компанії, збільшенню вартості її акцій і загального рівня дохідності. Одночасно це дозволяє зменшити витрати на залучення фінансування, знизити рівень ризиків у господарській діяльності та зменшити сумарну вартість капіталу [17].

На кожному етапі життєвого циклу підприємства доцільно використовувати специфічні джерела фінансування. На стартовій стадії розвитку (етап запуску) основним джерелом капіталу є власні кошти. У період становлення (молодість компанії) підприємства переважно звертаються до банківського кредитування. Під час активної фази зростання переважає залучення боргових інструментів - таких як векселі, облігації, кредитні ноти, єврооблігації чи синдіковані позики. Етап розширення часто передбачає залучення інвесторського капіталу, а у фазі зрілості підприємства вдаються до публічного розміщення акцій (ІРО).

Банківські кредити залишаються поширеним інструментом завдяки їх відносній доступності. Векселі, які є формою короткострокового фінансування, полегшують надання комерційного кредиту, підвищують швидкість обігу

оборотних коштів та залежать переважно від якості ділових відносин компанії з її контрагентами.

Більш складні за структурою інструменти, як-от облігації, єврооблігації чи синдіковані кредити, потребують значних витрат на послуги посередників і ретельної фінансової підготовки, однак вони відкривають ширші можливості для масштабного фінансування.

Щоб зберегти конкурентні переваги в умовах ринкової нестабільності, підприємства повинні застосовувати науково обґрунтовані підходи до формування джерел капіталу, здійснювати їх правомірний добір та паралельно реалізовувати як виробничі, так і інвестиційні стратегії.

Одним з найбільш надійних способів залучення капіталу виступає емісія акцій та інших цінних паперів, оскільки це дозволяє не лише оперативно впливати на параметри капітальної структури, але й підвищити інвестиційну привабливість підприємства на фінансовому ринку [18].

Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у модернізації виробничого потенціалу, дозволяючи вивести розвиток підприємства на якісно новий рівень, водночас забезпечуючи підвищення ефективності використання наявного капіталу. Одним з альтернативних інструментів залучення фінансових ресурсів на ринку капіталу є емісія облігацій. Залучення коштів у такий спосіб може дозволити компанії вирішити нагальні фінансові проблеми без необхідності змінювати співвідношення власного та позикового капіталу. Водночас, успішне розміщення боргових зобов'язань потребує формування привабливих умов для потенційних інвесторів. Варто також ураховувати, що залучені через облігації кошти мають характер зобов'язань із фіксованим строком погашення, що значно підвищує фінансовий ризик у періоди економічної нестабільності [19].

Одним із шляхів зміцнення власного капіталу підприємства є акумулювання нерозподіленого прибутку. Такий підхід передбачає скорочення витрат на невиробничі потреби та спрямування частини чистого прибутку до резервного фонду, що сприяє підвищенню фінансової автономії підприємства.

Проведений аналіз структури капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» свідчить про наявність проблеми поступового зменшення власного капіталу внаслідок неефективного розподілу прибутку. Для стабілізації ситуації та покращення фінансового становища підприємству рекомендовано реалізувати комплекс заходів, серед яких: пришвидшення оборотності капіталу, впровадження системи стратегічного фінансового планування, перегляд структури капіталу з метою її оптимізації, ефективніше управління активами та вдосконалення контролю за фінансовими потоками.

Одними з ключових орієнтирів підприємства в контексті досягнення максимальної прибутковості є нарощування обсягів реалізації продукції та зниження витрат. Підвищити прибутковість можливо шляхом пришвидшення оборотності капіталу, що передбачає реалізацію низки практичних заходів:– скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок впровадження сучасних технологій, автоматизації та механізації виробничих процесів, а також повного та ефективного використання наявного виробничого потенціалу, матеріальних і трудових ресурсів; оптимізація логістичних процесів і покращення системи збуту, зокрема пришвидшення відвантаження продукції та оформлення супровідної фінансової документації; мінімізація термінів обігу коштів, які зосереджені у формі дебіторської заборгованості; підвищення якості товарів та послуг, що сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємства і стимулює зацікавленість з боку споживачів; скорочення витрат на виробництво, зменшення рівня браку та втрат у виробничому процесі; активне використання інструментів маркетингового аналізу для вивчення ринку і просування продукції.

Однак слід зазначити, що високий рівень дебіторської заборгованості, попри те, що є частиною стратегії стимулювання продажів, становить серйозну проблему для фінансової стабільності компанії. По суті, надаючи комерційний кредит своїм клієнтам, підприємство фактично передає їм частину власного оборотного капіталу. У випадку затримок з оплатою з боку контрагентів компанія змушена вдаватися до збільшення обсягів кредиторської заборгованості для забезпечення безперервності операційної діяльності, що негативно впливає на фінансову рівновагу.

Реалізація ефективної фінансової політики у сфері управління дебіторською заборгованістю передбачає комплексний підхід, спрямований на мінімізацію фінансових ризиків і поліпшення платоспроможності підприємства. Основні напрямки такої політики включають: системний моніторинг розрахунків із дебіторами, зокрема за простроченими та відстроченими зобов'язаннями; зменшення загального обсягу дебіторської заборгованості за рахунок списання безнадійних боргів; постійний контроль взаємозв'язаних показників дебіторської та кредиторської заборгованості з метою збереження фінансової рівноваги; оцінювання можливостей застосування альтернативних інструментів управління заборгованістю, таких як рефінансування, факторинг, форфейтинг, або продаж дебіторської заборгованості третім сторонам; аналіз потенційної дебіторської заборгованості, що може виникнути внаслідок надання товарного кредиту чи отримання передоплати; розроблення та впровадження чітких стандартів взаєморозрахунків з діловими партнерами; створення системи знижок або інших фінансових стимулів для заохочення контрагентів до своєчасної оплати; впровадження інструментів розрахунків у вигляді векселів або інших цінних паперів; диверсифікація клієнтської бази з метою зниження ризику несплати з боку окремих дебіторів.

Загалом, підвищення ефективності в управлінні дебіторською заборгованістю є важливою передумовою для оптимізації структури капіталу підприємства, оскільки дозволяє зменшити потребу в зовнішньому фінансуванні та покращити загальну фінансову стабільність.

На нашу думку, до ключових чинників, що сприяють підвищенню ефективності функціонування підприємства, належать: впровадження сучасних виробничих технологій; технічний стан обладнання та машин, який визначає їх продуктивність і залежить від рівня технологічної модернізації, строку експлуатації, ступеня завантаженості та якості обслуговування; ефективне управління матеріальними ресурсами, зокрема оптимізація запасів з метою зменшення матеріаломісткості продукції; рівень кваліфікації, професійної підготовки й особисті якості працівників; раціональний розподіл обов'язків і

повноважень між персоналом; гнучка система управлінських стандартів та методів організації праці, здатна адаптуватися до змін у зовнішньому й внутрішньому середовищі; стиль керівництва, професійна компетентність, управлінська культура та етичні стандарти менеджменту; зростання продуктивності праці завдяки впровадженню ефективних мотиваційних систем і підтриманню сприятливого психологічного клімату в колективі; створення належних організаційних умов для стабільного функціонування підприємства; регуляторна політика держави, яка безпосередньо впливає на виробничу діяльність та умови ведення бізнесу; розвинена інфраструктура, яка підтримує функціонування виробництва та доступ до ринку через взаємодію з відповідними інституціями.

Одним із дієвих напрямів удосконалення системи управління капіталом та його структурою є диверсифікація виробництва. Такий підхід дозволяє залучити до обігу основні засоби, що наразі не використовуються. Для покращення фінансового стану доцільно реалізувати комплекс заходів, зокрема:

перегляд структури активів підприємства; використання механізмів зворотного лізингу; передача в оренду невикористовуваних основних засобів; продаж малоефективних або низькорентабельних структурних одиниць; зниження частки безнадійної дебіторської заборгованості шляхом аналізу контрагентів і припинення співпраці з клієнтами, які систематично не виконують фінансові зобов'язання.

Формування гнучкої цінової політики є одним із інструментів підвищення прибутковості підприємства, тоді як створення резервного капіталу забезпечує фінансову подушку безпеки, зокрема для погашення кредиторської заборгованості у періоди фінансових труднощів. Водночас слід зазначити, що універсального підходу до покращення фінансової результативності не існує - кожне підприємство визначає власний комплекс дій, виходячи зі стратегічних пріоритетів і внутрішніх ресурсів [19].

Стратегічна модель формування ефективної системи управління структурою капіталу ґрунтується на низці базових принципів, які дозволяють досягти оптимального балансу між власними та позиковими джерелами фінансування. До основних орієнтирів належать:

1. Визначення цільової структури капіталу. Першим етапом є встановлення бажаного співвідношення між власним і залученим капіталом, яке відповідатиме стратегічним цілям компанії. Така структура може змінюватися залежно від галузевої специфіки, динаміки ринку та обраної моделі зростання.

2. Комплексний фінансовий аналіз та оцінка ризиків. Необхідно проводити регулярний аналіз фінансової стабільності, ліквідності, рентабельності, оборотності активів тощо для визначення оптимального капітального співвідношення. Оцінка ризиків дає змогу передбачити наслідки зміни структури капіталу.

3. Політика розподілу прибутку. Важливо встановити пропорцію між частиною прибутку, яка спрямовується на розвиток і реінвестиції, та частиною, що використовується на виплати власникам. Це безпосередньо впливає на обсяг внутрішнього фінансування.

4. Управління довгостроковим фінансуванням. Доцільно ефективно контролювати обсяги та умови довгострокових зобов'язань - зокрема позик, облігацій, фінансового лізингу - як ключових елементів структури капіталу.

5. Диверсифікація джерел фінансування. Щоб уникнути критичної залежності від одного кредитора або фінансового партнера, підприємству слід залучати ресурси з кількох джерел: банківські кредити, інвестиції, емісія цінних паперів тощо. Це дозволяє зменшити фінансову вразливість і підвищити стабільність капітального забезпечення.

Системний моніторинг та оперативне коригування структури капіталу є обов'язковими умовами її ефективного функціонування. У динамічному ринковому середовищі важливо регулярно оцінювати відповідність поточної структури капіталу зміненим умовам зовнішнього середовища, фінансовому стану підприємства та його стратегічним орієнтирам.

Таким чином, поєднання стратегічного планування, адаптивного управління та професійної експертизи забезпечує комплексний підхід до формування й удосконалення структури капіталу, сприяючи фінансовій стабільності та довгостроковій ефективності діяльності компанії.

ВИСНОВКИ

Наявність капіталу є одним із ключових чинників забезпечення ефективного функціонування будь-якого підприємства. Проте обмеженість фінансових ресурсів, дефіцит власного оборотного капіталу, нерегулярність надходжень від реалізації продукції, слабкий внутрішній попит, надмірне боргове навантаження, а також ускладнений доступ до зовнішніх джерел фінансування суттєво стримують темпи розвитку господарюючих суб'єктів. У цьому контексті саме капітал виступає центральним елементом, навколо якого формуються всі основні рішення у сфері фінансового управління.

Згідно з проведеними дослідженнями, структура капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» формується з урахуванням виробничої специфіки та рівня галузевих ризиків, що дозволяє підприємству зберігати фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

Аналіз оборотного капіталу компанії засвідчує, що найбільшу питому вагу в його структурі займає дебіторська заборгованість. Зокрема, у 2024 році її частка склала 62,5% від загального обсягу оборотного капіталу, що на 8,6 процентних пунктів перевищує відповідний показник за 2022 рік. Основним джерелом цієї заборгованості є неоплачені зобов'язання покупців за поставлену продукцію, надані послуги та виконані роботи, що свідчить про високу залежність підприємства від зовнішньої платоспроможності клієнтів.

Поряд із дебіторською заборгованістю, вагомим елементом оборотного капіталу підприємства залишаються оборотні фонди. У 2024 році їх частка склала 47,6 %, що на 1,6 процентного пункту менше порівняно з базовим періодом. Основну частину в межах цієї категорії становить готова продукція на складах - 38,3 %, а також виробничі запаси - 9,3 %. Така структура свідчить про достатній рівень матеріально-технічного забезпечення підприємства. Водночас паралельне зростання дебіторської заборгованості може сигналізувати про певне погіршення платіжної дисципліни з боку споживачів.

Результати оцінки відносних показників фінансової стійкості підприємства дозволяють сформулювати низку висновків.

У 2024 році коефіцієнт покриття знизився до 1,32. Хоча він і залишається в межах нормативного діапазону (1,0-2,0), спостерігається негативна динаміка у порівнянні з попередніми роками, що вказує на певне послаблення поточної платоспроможності компанії.

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє ще більш виражене погіршення: у 2024 році його рівень знизився на 20,47 % у порівнянні з 2022 роком і на 30,6 % - у порівнянні з 2023 роком. Це свідчить про скорочення обсягу найбільш ліквідних активів, які підприємство може оперативно використати для погашення короткострокових зобов'язань.

Щодо структури фінансування, у 2024 році спостерігається помірне зниження коефіцієнта концентрації залученого капіталу до рівня 0,66. Це на 8,15 % нижче порівняно з 2022 роком і на 2,24 % - у порівнянні з 2023 роком. Така тенденція оцінюється позитивно, оскільки свідчить про скорочення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, що, у свою чергу, підвищує його фінансову незалежність.

Паралельно із зменшенням частки залучених коштів спостерігається зниження коефіцієнта фінансового ризику. Це є позитивною тенденцією, оскільки зниження ризику свідчить про послаблення впливу зовнішніх кредиторів та інвесторів на фінансовий стан підприємства. У 2024 році на кожну гривню власного капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» припадало 1,91 грн. залучених ресурсів. Це на 23,73 % менше, ніж у 2022 році, та на 6,52 % нижче від показника 2023 року, що свідчить про поступове зменшення фінансової залежності.

Також у 2024 році зафіксовано незначне, але позитивне зростання коефіцієнта маневреності власного капіталу порівняно з попереднім роком. Збільшення цього показника свідчить про зростання гнучкості у використанні внутрішніх фінансових ресурсів, що дозволяє підприємству оперативно реагувати на зміни у фінансовому середовищі. Значення коефіцієнта відповідає встановленим нормативам, а позитивна динаміка підтверджує наявність ефективного підходу до управління власними коштами.

Стратегічні напрями оптимізації структури капіталу:

1. Зниження фінансової залежності від короткострокових джерел. Рекомендується поступове заміщення короткострокових кредитів довгостроковими позиками, що дозволить знизити ризик дефіциту ліквідності та зміцнити фінансову автономію підприємства.

2. Залучення інвестицій на модернізацію виробництва. Важливо активізувати пошук цільових інвестиційних джерел, зокрема за рахунок участі у державних програмах підтримки агропромислового комплексу або отримання грантового фінансування (наприклад, від ЄС). Це забезпечить оновлення технологічного парку підприємства, зниження собівартості продукції та зменшення потреби у позиковому фінансуванні в середньостроковій перспективі.

3. Перерозподіл прибутку на користь реінвестування. Доцільно спрямовувати частину чистого прибутку на приріст власного капіталу через створення резервних фондів та капіталізацію прибутку. Такий підхід сприятиме зміцненню фінансової самостійності підприємства та підвищенню коефіцієнта автономії.

4. Оптимізація управління запасами та дебіторською заборгованістю. Скорочення обсягів ресурсів, заморожених у надлишкових виробничих запасах чи прострочених дебіторських зобов'язаннях, дозволить звільнити частину оборотного капіталу. Це забезпечить додаткові внутрішні джерела фінансування без необхідності залучення зовнішніх коштів.

5. Реструктуризація боргових зобов'язань. За умови значного боргового навантаження підприємству слід ініціювати переговори з кредиторами щодо зміни умов обслуговування боргу, продовження строків погашення або, за можливості, конвертації частини заборгованості у корпоративні права (наприклад, у частки або акції). Це дозволить знизити тиск на ліквідність і водночас зберегти фінансову стабільність.

6. Впровадження системи фінансового контролінгу. Необхідно створити механізм оперативного моніторингу структури капіталу та запровадити систему фінансового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крамаренко Г.І. Фінанси підприємств. К.: Центр учбової літератури, 2020. 416 с.
2. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. К.: КНЕУ, 2021. 798 с.
3. Брюховецький В.В., Пархоменко С.А. Оптимізація структури капіталу в системі фінансового менеджменту. *Фінанси, облік і аудит*. 2022. № 3(48). С. 102-108.
4. Пономаренко В.С. та ін. Фінансовий аналіз і планування діяльності підприємства. Харків: Інжек, 2019. 312 с.
5. Давиденко Н.М. Фінансовий леверидж в оптимізації структури капіталу акціонерних товариств. *Агросвіт*. 2015. № 1. С. 10-13.
6. Дрига С.Г. Диспропорції в структурі капіталу підприємства та їх вплив на фінансові показники роботи підприємства. С.Г. Дрига, І.Д. Міщенко. *Молодий вчений*. 2017. № 8 (48). С. 441-445.
7. Куц Л.Л. Капітал підприємства: формування та використання. Опорний конспект лекцій. Тернопіль, ТНЕУ, 2012. 114 с.
8. Голюк В.Я., Голець Н.І. Аналіз експорту м'яса курятини в Україні: стан та тенденції розвитку ринку [Електронний ресурс]. 2016. Режим доступу [http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/27.pdf]. REFERENCES:
9. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. Київ: КНЕУ, 2021. 798 с.
10. Савчук В.С. Фінансовий механізм підприємства. Тернопіль: Карт-бланш, 2019. 287 с.
11. Головацька Н.І., Гутковська К.І. Оптимізація структури капіталу як чинник зростання ринкової вартості підприємства. *Економічний простір*. 2021. № 173. С. 99-104.
12. Сало І.М. Формування структури капіталу підприємства: теорія і практика. *Фінанси України*. 2022. № 6. С. 55-65.
13. Науменко Н.М. Фактори оптимізації структури капіталу підприємств в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 82. С. 112-117.
14. Герасименко О.О. Оптимізація структури капіталу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 3(63).

С. 52-58.

15. Жук О.А. Фінансове забезпечення діяльності підприємств. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 320 с.
16. Гай-Нижник П., Кучеров І. Фінансова стратегія підприємства: сучасний інструментарій управління. Київ: Вид-во "Фенікс". 2019. 276 с.
17. Лахтіонова Л.А. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 352 с.
18. Мельник А.Г. Економіка підприємства. Львів: Магнолія 2006. 2021. 406 с.
19. Остапчук М.В. Механізми забезпечення фінансової рівноваги підприємства. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 2 (22). С. 87-93.
20. Тарасова О.М. Фінансові важелі забезпечення стійкого розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. С. 180-187.
21. Прокопенко О.В. Теоретичні аспекти формування структури капіталу підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 65-68.
22. Буряк І.І. Фінансова структура капіталу підприємства як об'єкт управління. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Економіка. 2020. Вип. 2(58). С. 170-174.
23. Сіденко В.Р. Методологія формування оптимальної структури капіталу підприємств в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. № 4(45). С. 87-94.
24. Ковальчук Г.Ю. Вибір джерел фінансування та оптимізація капітальної структури підприємства. *Економічний дискурс*. 2021. № 3. С. 102-108.
25. Данилюк М.М. Підходи до оптимізації структури капіталу суб'єктів господарювання. *Наукові праці НУХТ*. 2020. № 26. С. 72-78.
26. Ковтун Н.Д. Структура капіталу та фінансова стабільність підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2023. № 1. С. 98-103.
27. Назаренко І.В. Оптимізація фінансового забезпечення розвитку підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 78. С. 129-134.
28. Савченко Т.Г. Оптимізація структури капіталу підприємства як складова фінансової стратегії. *Фінанси України*. 2023. № 4. С. 71-78.

- 29.Бутко М.І. Фактори впливу на вибір структури капіталу промислових підприємств України. *Економічні інновації*. 2022. Вип. 84. С. 102-109.
- 30.Рибак І.В. Механізми забезпечення оптимальної структури капіталу підприємства в умовах фінансової нестабільності. *Фінанси, облік і аудит*. 2023. № 2(56). С. 88-95.
- 31.Литвиненко Я.В. Моделювання оптимальної структури капіталу на прикладі підприємств аграрного сектору. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. С. 136-141.
- 32.Ткаченко Н.М. Формування структури капіталу в системі стратегічного управління підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2021. Вип. 44. С. 124-129.
- 33.Сорока О.Ю. Методичні підходи до оцінювання ефективності структури капіталу підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2020. № 11.С. 112-117.
- 34.Редько О.В. Сучасні тенденції та проблеми структурування капіталу підприємств в Україні. *Економіка і регіон*. 2023. № 1(84). С. 158-164.
- 35.Ситник Г.П. Фінансова рівновага підприємства як критерій оптимізації структури капіталу. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2021. № 4(79). С. 112-117.
- 36.Дем'яненко С.І. Формування структури капіталу: сучасні тенденції та підходи. *Економіка і держава*. 2023. № 1. С. 98-102.
- 37.Кузьменко О.В. Фінансове структурування капіталу підприємств в умовах нестабільного економічного середовища. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 2. С. 2-30.
- 38.Грекова Г.І. Оцінювання ефективності структури капіталу підприємства як основа прийняття фінансових рішень. *Наукові записки Університету «КРОК»*. 2020. № 4(60). С. 43-49.
- 39.Оніщенко І.І. Аналіз структури капіталу підприємства як інструмент стратегічного фінансового управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 23. С. 94-99.

40. Журавель О.В. Оптимізація капітальної структури підприємства в умовах інвестиційної невизначеності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2020. № 1(32). С. 57-64.
41. Сахно А.В. Капітал підприємства: сучасні підходи до структурування та ефективного використання. *Бізнес-Інформ*. 2022. № 8. С. 118-123.
42. Bilochenko A.M. (2008). Finansovyi kapital v Ukraini: osoblyvosti formuvannia ta perspektyvy rozvytku [Financial capital in Ukraine: peculiarities of formation and prospects of development]. *Finansy Ukrainy*. vol. 3. pp. 94-100.
43. Blank I.O. (2002). *Upravlinnia formuvanniam kapitalu* [Managing capital formation]. Kiev: Nika-Tsentr (in Ukraine).
44. Voronin A.V. (2014). *Optymizatsiia struktury kapitalu aktsionerko tovarystva* [Optimization of the capital structure of a joint-stock company]. *Finance, accounting, banks*, vol. 1 pp. 79-83.
45. Davydenko N.M. (2015). *Finansovyi leverydzh v optymizatsii struktury kapitalu aktsionernykh tovarystv* [Financial leverage in optimizing the capital structure of joint stock companies]. *Agro world*, vol. 1, pp. 10-13.
46. Ross S.A., Westerfield R.W., Jaffe J. *Corporate Finance*. McGraw-Hill Education, 2021. 1072 p.